

Höj bensinen en tia till!

Nu är vi bäst i Europa igen! Kanske är vi på väg mot den gamla goda tiden? Så funderar Axel Odelberg.

Äntligen! tänkte jag när juni gick över i juli. Äntligen! Jag minns hur det var på 80-talet då Kjell-Olof Feldt, för att värja sig mot de proteststormar han mötte då han höjde bensinskatten, dystert förklarade att det svenska bensinpriset inte tillhörde de högsta i Europa.

Krönika

Men nu, tio år senare, efter ett försvarligt antal krispaket och den senaste bensinkattehöjningen den första juli, kan han se gladare ut. Nu är vi äntligen där, vid det mål som den gamle visionären Feldt så tydligt pekade ut redan på 80-talet. Äntligen har Sverige Europas högsta bensinpris!

Äntligen är inte bara skatten på låga inkomster och skatten på vin och sprit och tobak EU:s högsta. Efter ett årtionde av heroisk politisk kamp i svår opinionsmotvind, har den svenska regeringen lyckats placera Sverige i EU-toppen också på bensinkatteområdet! Hurra och grattis till en stor politisk seger Tomas Östros!

På jättars axlar

Du är visserligen inte ensam om den här framgången. Du står i detta sammanhang på jättars axlar kan man säga. Kjell-Olof Feldt, Allan Larsson, Bo Lundgren, Anne Wibbe och Göran Persson har alla på ett stort sätt bidragit till denna prestation. Det handlar om ett lagarbete men fyllt av fina soloprestationer. Det visar på ett glädjande sätt att allt tal om svensk politikens oförmåga till samarbete är grundlös. När det verkligen gäller och det handlar om impopulära beslut som saknar stöd i folkopinionen, drar de alla lojalt åt samma håll.

Lindh: En politisk bjässe

Jag upptäcker här att jag glömt att nämna en annan minister som också stått för fina prestationer på bensinkatteområdet, främst i form av framtidsinriktade insatser. Den jag tänker på är naturligtvis miljöminister Anna Lindh, en gång hela Rørelsens lilla fastmön, som numera vuxit ut till en politisk bjässe. Att få uppleva hennes mjukblå blick i TV-rutan och se hennes glycene lockar då hon utlovar 10 års bensinkattehöjning varje år till tidernas ände, är ett privilegium. Det är som att skada rakt in i framtiden. Äntligen tänker jag, äntligen någon som har förstått meningen med livet!

En annan politiker vars gärning fått ett nytt skimmer över sig i ljuset av prestationerna på

bensinkatteområdet är Olof Johansson. Han heroiska avhopp från regeringen Bildt efter beslutet att påbörja bygget av Öresundsbron har nu fått en pendang i centerns regeringssamarbete med sossarna, i form av det hjältemodiga krav Olof Johansson ställt på ökade reseavdrag, sedan han till sin förvåning upptäckt att bensinkattehöjningen fått bensinpriset att stiga också i glesbygden.

Den som väljer Olof Johansson till samarbetspartner behöver aldrig bli uttråkad. Han bjuder ständigt på uppiggande överraskningar.

Vanligt folk ska inte ha råd med bil. Kreti och pleti ska bort från vägarna. Bilen ska vara ett njutningsmedel för överklassen.

Det vilar en säregen skönhet över den tvåstegsteknik som centerledaren givit prov på i bensinkattefrågan. En sant experimentell och förutsättningslös hållning till politiken. Först höjer man skatten utan att riktigt veta vad man gör, och när man upptäcker att det var ett misstag försöker man rätta till, fast inte genom att ta tillbaka utan genom att introducera ännu en improviserad nyordning, avsedd att upphäva konsekvenserna av den tidigare förändringen.

Det är så härligt innovativt och lägger grunden för en hel serie åtgärder och motåtgärder som i bästa fall aldrig tar slut; en i all oändlighet pulserande politisk orgasm. Olof Palmes politik-är-att-vilja-filosofi har fått en värdig efterföljare i Olof Johanssons politik-är-att-improvisera-tänkande.

Argument i Aftonbladet

Det har skrivits många kloka saker i bensinkattedebatten men frågan är om inte Aftonbladet stått för det bästa och mest träffande argumentet då tidningen i en ledare modigt och framtidsförklarade: *Det ska vara dyrt att köra bil!*

Visst är det så. Vanligt folk ska inte ha råd med bil. Kreti och pleti ska bort från vägarna. Bilen ska vara ett njutningsmedel för överklassen. Höj bensinskatten en tia till! Miljöproblemen skulle lösas, olyckorna minimeras, trafikstockningarna försvinna och de rika få rulla fram på nästan tomma vägar. Plötsligt skulle det finnas det hur många parkeringsplatser helst.

Och för övrigt borde rösträtten i valen graderas efter inkomst och förmögenhet. Så som det var före demokratins och massbilismens tidevarv.

AXEL ODELBERG

Är björnar farliga?

Logiken bara finns där. Och även moralen är sig själv *nok*. Fredrik Stjernberg har läst den förnuftige Thomas Nagel.

Thomas Nagel, amerikansk filosof, är redan känd för svenska läsare; två av hans böcker finns översatta till svenska: *Vad är meningen med alltihop?* och *Utsikten från ingenstans*.

Saklitteratur

Thomas Nagel
The Last Word
Oxford University Press, 1997

Hans styrka är att med enkla medel och intuitivt rimliga argument begripligt och elegant presentera sina uppfattningar. I denna korta bok, som kommer lägligt i Sokalaffärens kölvatten (även om just denna debatt aldrig nämns), skall Nagel göra upp med sådant som han ogillar i den samtida kulturdebatten: relativism, subjektivism, attacker på logik och vetenskap, postmodernism.

Ett övergripande perspektiv återfinns i flera avsnitt, och det avspeglas i ett återkommande argumentmönster. Den mest allmänna formuleringen av bokens huvudfråga är "var tar rättfärdigandet slut?" – hur kan etiska och logiska uppfattningar rättfärdigas? Är sista ordet i denna fråga objektiva principer, vilkas giltighet är oberoende av vår utgångspunkt, eller har den ett svar inom våra utgångspunkter, just vårt sätt att betrakta världen?

Logiken under angrepp

Typiskt för relativistiska angrepp till exempel logiken är tanken att resultatet inom sådant som socialantropologi kan kullkasta synen på logiken som universell och objektivt giltig; alla folkslag använder sig inte av samma logiska lagar. Ett ofta citerat exempel är den ryske psykologen Lurias dialog med en sibirisk urinvånare:

- Du säger att alla björnar är farliga.
- Ja, alla björnar är farliga.
- Men är björnarna på Kamtjatka också farliga?
- Jag har väl aldrig varit där; vill du veta om dom är farliga, så får du åka dit själv.

Denna dialog har setts som ett exempel på att medlemmar i det samfundet inte ser användningen av "alla" som logiskt bindande, och att det i förlängningen skulle vara så att det inte finns någon universell logik – olika samfund har olika logiker.

• Citatet

I dag känner jag många fler svenska ansikten och namn än någonsin tidigare. Men jag har aldrig vetat så lite om Sverige, käms det som. Plötsligt förstår jag att marken som jag står på är en matta av gåtor och trollformer. Och under den finns ännu en matta av ännu äldre gåtor och trollformer. "Du måste stå stadigt, du måste stå stilla", säger en hård vind.

– Rawia Morra,
palestinsk poet bosatt i Sverige, i Dagens Nyheter 16 8.

Plats för Gud? När Hubble-teleskopet i december 1995 riktat sin Wide Field and Planetary Camera mot ett tomt område på himlen hittar det över 3 000 hittills okända galaxer. (Foto: Nasa/JPL)

Mot denna typ av resonemang invänder Nagel att det helt tar miste på logikens och tänkandets natur: logiken är helt enkelt *sista ordet* (därav titeln) i sådana frågor: man kan inte använda sig av till exempel socialantropologi eller psykologi för att kullkasta logiken, därför att logiken är en förutsättning för att alls kunna få fram resultat inom dessa verksamheter. Logiken är grunden för andra verksamheter.

Man kan inte använda sig av socialantropologi eller psykologi för att kullkasta logiken, därför att logiken är en förutsättning för att alls kunna få fram resultat inom dessa verksamheter.

Logiken är också objektiv. Detta betyder inte att de logiska principer enligt vilka vi faktiskt resonerar måste vara objektivt giltiga; det är fullt möjligt att vi resonerar felaktigt i användningen av en eller annan föregiven logisk princip.

Men skulle det då inte vara i någon mening mer ambitiöst, och mer framgångsrikt, att förklara logikens giltighet med hänvisning till något annat? De vanligaste alternativen är då evolutionen (om vi inte resonerat på detta vis, så skulle vi ha dött ut); Gud (Gud har gjort så att vi resonerar på detta sätt); samfundets eller individens ofreflekterade böjelser (så här gör vi/jag, och det finns ingen standard utifrån vilken detta tillvägagångssätt kan kritiseras eller förkastas).

Problemet med den typen av förklaringar är enligt Nagel att de inte fungerar, därför att varje förklaring av de mest grundläggande dragen i vårt tänkande redan förutsätter logik – så i en mening är logiken omöjlig att förklara. Antag att våra sätt att resonera faktiskt är resultat av evolutionen (vilket verkar rimligt), eller att de är ett resultat av att jag tillhör just detta samfund (vilket verkar något mindre rimligt). Varför bör jag i sådana fall fästa tilltro till dessa sätt att resonera? Här finns en klyfta mellan vad som krävs för att faktiskt resonera på ett visst sätt, och vad som krävs för att ett visst sätt att resonera skall vara det rimliga, och det är denna klyfta Nagel pekar på gång efter gång.

Logiken är också omöjlig att ersätta – försöken att tänka utan att i denna verksamhet använda sig av de mest grundläggande dragen i tänkandet är helt enkelt självmotsägande. "Vi kan förstas försöka, men ingenstans kan vi undfly det mänskliga förnuftets anspråk."

Mer överraskande använder Nagel samma form av argument för att försöka visa att moralen inte kan ges en grund i något annat. Varje försök att grunda moralen i till exempel våra samfundens uppbyggnad kan granskas utifrån frågan: "Är detta ett bra sätt att förhålla sig? Är detta moraliskt riktigt?" Därför skulle värdefrågor vara sista ordet i denna debatt, och moralen kan då inte ges en grund i något annat än frågor om värde. Moralens kan till exempel inte vara given av Gud, eftersom sista ordet alltid återstår: Är detta moraliskt riktigt?

Ingen likgiltighet för Gud

I ett avslutande kapitel diskuterar Nagel Gud och vad han ser som en motvilja mot religion i nutiden. Boken är full av intressanta iakttagelser. I en fotnot skriver Nagel (själv ateist):

Jag är emellertid nyfiken på om det finns någon som är genuint likgiltig rörande Guds existens – någon som, oavsett hans faktiska uppfattning i frågan, inte i hög grad vill att endera svaret skall vara det riktiga (men han kunde naturligtvis vilja veta vilket svar som är det riktiga).

För egen del misstänker jag att jag faktiskt är likgiltig inför denna fråga, men efter läsningen av Nagels bok är jag något mer osäker.

FREDRIK STJERNBERG